

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

SADRŽAJ: N N N N N N N N

Uzgoj ponosa. — Ućić.

Priradni opis Istre. — Prof. Nikola Zic.

Kristov bič. — Šoj. Crvenko Bjeloplavić.

Zdrava Marija.

Pokrajinska konferencija učitelja (ica) tad. mučkih škola u Istri.

Opuske. — Piše M. T.

Potreba ženske učiteljske škole za Hrvate u Istri. — Drugi rodoljub.

Gospodarska kriza.

Glasovi protiv sadašnje nastave u mučkim školama.

Prvi hrv. pučki učitelj u Istri — narodni zastupnik. — Vice.

Buduća skupština „Nar. Prosvjete“. — E. B.

Član c. kr. kot. škol. Vijeća.

Maló statistike o učiteljskim školama u Austriji u škol. god. 1908.-1909.

Tko će u Pariz?

Odborska sjednica „Nar. Prosvjete“.

Vjesnik. — Književne obavijesti, Lične i školske vijesti. — Obavijest, Dopisnicima, Pretplatnike.

JAN BAŠTA

Schönbach kod Egera (Cheb) Češka.

Najčვენija tvrtka glazbala, poznata na sve strane sa svoje solidnosti, preporučuje p. n. gg. učiteljsko zborovodama i t. d., glasne za koncerte i orkestre, violu, čelo, basu, citru, kitare prvog reda, prijatnog zvuka i lakog tona, drvena i limena glazbala, osobite garantirano izdržljive žice za sve nástroje, potpune gušle za vješalice sa lijepim lukom u drvenoj kutiji, franko, poštato (za 9, 10, 12 i 15 for.)

Cijenici budava i franko.

Najjeftiniji napredni izbor za nabavu. Sva glazbala spravljeni su odmah vještaci i računaju se najjeftinije.

Stare gušle i čela izmjenjuju se sa novima. Prvi neposredni izbor za nabavu gramofona i najpotpunijih ploča.

Vele štovani gospodine!

Poslane gušle kako ukusnom opremom, tako i prijatnim glasom zadovoljile me u potpunoj mjeri.

Uvjeren sam, da je kvaliteta svakog svjetskog čela, dr. gudačičke potrepštine nabavila kod Vase tvrtke, jer se u realnosti ne može. Vama lakniti nijedna tvrtka. Želim Vam lijep napredak u sretnju dobrog glasa i ješan prijateljski odan

Fr. V. Mohapi, upravitelj škole.

L. 20. XII. 1906.

Ne kupujte iz druge ruke od neproštanova, obratite se izravno na vas.

Štovani gospodine!

Kad bih mogao, tojbi bih Vam stiano desnicu za solidnu i jeftinu posilku znamenitog glazbala od Vase tvrtke. Ništa nije izgubilo, a dobilo je zvučnost, obno ton i lako se vladati njima. Vasa me je tvrtka iznenadila. Sretna Vam bio trud! Sa pozdravom

Malenovic, 17. rujna 1904. t. Plačak, učitelj

Stijada puhvašnik priznaje od p. n. gg. učitelja i zborovoda svjedoca o izvrenosti i valjanosti prodanih glazbala.

Originalne korice

„Narodne Prosvjete“

i „Mladog Istrana“

dobivaju se u

Narodnoj tiskari, knjigoveznici i papirnici

LAGINJA i DR.
PULA, Via Giulia 1.

Cijene koricama:

PROSVJETE sa poštarinom K 1-40.

ISTRANA „ „ „ -60.

Na uvaženje!

Častim se saopćiti, da sam nakon osamgodišnjeg svog rada proširio i preuredio znatno svoj posao, a da time udovoljima najraznolikijim zahtjevima štovanog općinstva.

Preporučam sve potrepštine školske, uredovne i zasebne, koje zasjecaju u knjžaraku, papirničarsku, knjigovešku i tiskarsku struku.

Na skladištu imadeta veliki izbor pedagoških, povjesnih i narodnogospodarskih knjiga, te nagradnih knjiga za mladež i za narod, onda pjesmarica, slikovnica, hrvatskih muzikalija za sva glazbala i pjevanje, molitvenika, nabožnih knjiga i koledara.

Primam pretplate na sve časopise, književne i modne listove.

Držim na skladištu Čirilo-Methodske marke, papiriće, tuljčiče, olovke, brisala, razglednice i listovni papir.

Svaka narudžba izvršuje se najbrže i najsolidnije.

Sa veleštovanjem:

Knjžara, papirnica i knjigovežnica

IVAN NOVAK - PAZIN.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Uzgoj ponosa.*)

Motto: Učitelj, koji samo znanja priopćuje, zanatlija je —
Učitelj, koji značaj obrazuje, umjetnik je.

Colonel Parker.

II. Tjelesne kazni.

Ne treba ni spominjati, da se nikako ne može složiti šibanje s uzgajanjem ponosa.

Mnogi prijatelji šibe govore, da smo mi proti tjelesnim kaznama radi hipersensitivne tjeskobe moderna čovjeka pred bolju. Ne — mi smo proti šibanju, jer ono boli samo »površno«, jer djeluje brutalno i obezčašćuje, jer otupljuje čuvstvo srama.

Tko šibom nekoje nepodobštine i pogriješke uspješno popravlja, neka ne zaboravi, da time ponos ubija, pa da se to mora kasnije kobno osvetiti. Najbolja i najuspješnija popravilišta u Belgiji, Francuskoj i Americi jesu odstranila iz svojih zavoda tjelesne kazni, jerbo ponos, čast do samoga sebe smatraju temeljem moralnoga preporoda.

Veliki pedagog 15. vijeka, Sadolet. reče: »Unaprijed velim, da otac ne smije dijete šibati, te tako njegovu plemenitu narav do servilnosti ponizivati.

Walter von der Vogelweide pisao je: »Niemand lenkt zum Guten — Kindeszucht mit Ruten; Wer zu ehren kommen mag, dem ist ein Wort wie ein Schlag!«

Već radi zaštite slabih moralo bi iz učiteljskog svijeta iz škole nestati šibe.

Odrečemo li se tjelesnih kazni, to nismo time otegotili disciplinu, nego olakšali, jerbo apsolutna sjegurnost učenika od takva obezčaštenja oplemenjuje sve odnošaje između učenika i učitelja i čini mogućim čovječji odnošaj pouzdanja, koji spasonosno djeluje na napetost živaca. Gdje nedostaju metode

*) Dobrotom prijatelja došla mi do ruku krasna knjiga »Schule und Charakter« od dr. Fr. W. Foerstera, privatnog docenta za filozofiju i moralnu pedagogiku na sveučilištu u Zürichu, pak sam Vam iz nje iznio ovaj članak.

Bačić.

D) $\frac{10}{1984}$ Č-46-B

»duševnoga liječenja i njegovanja«, tamo ima još dosta drugih sredstava za kazne. Ali neka se i ovdje u kaznu ulije misao kajanja, popravka i nade u »bit će opet dobro«, a nek se odstrani svaki znak surovosti.

Neka se kazna po mogućnosti tako upriliči, da bude ujedno i vježba na onom polju, na kojem se pogriješilo. Zaboravi li dijete štogod, reci mu, da mu nije pamćenje dovoljno uvježbano, pa mu daj da nauči napamet pjesmicu; napiše li zadaću glede pisma nemarno, kazni ga tako, da par crta napiše u lijepopisnicu; prenagli li se, pa počini u naglosti kakovu pogrješku, daj mu da točno nariše kakovu risariju.

Prigodice neka si djeca sama odaberu dobrovoljnu pokoru za učinjenu pogrješku, a da će ju ovršiti, neka to pred učiteljem i cijelim razredom obećaju. Borba protiv pogrješki ima biti skupna borba učitelja i učenika naprama slabosti značaja

Za velike prekršaje neka se ovako postupa Izabere se jednog učenika iz višeg razreda, kome se mora krivac danomice jedamput javiti da izvjesti o svojim radnjama i o ponašanju, a đak iz viših razreda izvjestit će iza određenoga roka o svom šticićniku. Time se novu pedagošku silu dovađa u konflikt; to će potaknuti starije učenike, da se skrbe za duševno dobro svojih mlađih drugova. Takovi će se učenici iz viših razreda obavijestiti točnije o događaju i kao drugovi bolje će djelovati na krivca, nego li je to moguće učitelju samome.

Kod većih prekršaja lijenosti i razuzdanosti mogao bi se učitelj možda obratiti na cijeli razred (pošto je krivca za onaj dan poslao kući):

»Ja vam povjeravam sada Vašega suučenika, da ga na pravi put dovedete. Ja bih ga mogao samo kazniti ili isključiti — vi, njegovi drugovi, moći ćete ga preokrenuti duševno. Poskusite jedamput, izvršite ovu zadaću — ali ozbiljno i s ljubavlju. Hoću da vidim, kakvi ste vi uzgajatelji«.

Tom bi prilikom mogao učitelj razložiti djeci i uzroke pokvarenosti odnosnog dječaka, pa bi time izazvao cijeli razred, da se izrazi o najboljim sredstvima, kojima bi se krivac popraviti mogao. To bi bila i zgodna, da se govori o važnim pitanjima. (Slijedi).

Priradni opis Istre.

Prof. NIKOLA ŽIC.

III. Kras.

Dva su dijela kopnene Istre kraska: Čićarija i Ploča. Premda su one u prostoru svaka za se, ima među njima sličnosti i razlika. Glavna je razlika, što Čićarija sastoji iz ravnjaka¹⁾ i na njima ulančenih brdskih nizova dosta

¹⁾ Ravnjak ili plateau (čitaj plató) je talasasta visoka plosnina sa strmim okrajcima.

znatne visine, a što je Ploča, kako već ime kaže, ravna i k moru malo nagnuta kosina. Slične su po promočivosti vapnenca, s čime je u svezi pojava kraskih oblika i zemlje crvenice, slične su objema hidrografijske prilike.

Kras je većinom bez bilja, ali ne svuda, čemu ima mnogo razloga. Uz kamenu pustoš eto ti lijepoga pašnjaka ili prostrane bukove šume. Tlo se negdje spušta, a negdje diže, ovdje ti je pred očima dolac, ondje uvala, pak strmina i opet polje, a na krasu istarske Ploče naći ćeš pače trostruku kulturu: žito, vino i voće. Ova je dakako prijatnija, Čićarija je više divlja. Ima doduše i na Ploči golih površina i u Čićariji ugodnih predjela, ali je obratno običnije.

Sve to zavisi od vrsti vapnenca, o kutu, pod kojim leže kameni slojevi, pa o mnoštvu crvenice i razini vode podzemnice.

Sastav vapnenca nije svuda isti. Čisti vapnenac sadržava do 98% kalcijeva karbonata, te je silno promočiv, bilju i ratarstvu uopće neprijatan. Kod Pule ima vapnenca sa sama 33% kalcijeva karbonata, a ostalo je u njemu kremen; slabo je promočiv i vegetaciji mnogo prijatniji. U Roveriji kod Vodnjana ima također vapnenca, ali taj nema ni 1% kalcijeva karbonata, već sastoji od 98,7% kremen. To je t. zv. saldam, koji se već od mletačkoga doba do danas kroz 200 godina upotrebljava za pravljenje stakla. Na zapadnoj obali pojavljuje se vapnenac kao bijeli mramor, na pr. kod Pule, na brionskim otocima i na ušću Mirne, a ima ga i kod Kastva. Pločastoga vapnenca ima na granici Ploče prema srednjoj Istri sve od Umaga do Labina, a kod Gračiča je tako čist, da bi se mogao, kažu, upotrebiti za litografiju. Razlika je i među vapnencem starijega i mlađega krednoga doba. Mlađi vapnenac je znatno raširen — žalibože, jer je on najveći neprijatelj bilinskoga saga. U istočnoj Čićariji češće prestaje šuma, gdje počinje ovaj kamen. Na njemu je tlo ponajviše izrovano, golo i pusto, sa mnogo dolaca većih i manjih. Ovdje mogu reći, da je broj dolaca kod nas u obratnom omjeru sa njihovom dubinom t. j. što je dolac dublji, to ih je u njegovoj blizini manje i obratno. Na Ploči je mnogo malih dolaca, a u Čićariji malo, ali velikih. Kod Juršića ih na pr. ima 23, kod Pazina 34, a kod Svet-Vinčenta 36 na 1 km², dok ih na Čićariji ne će biti ni 20 na 1 km².

Da su oblici tla ovisni o kutu, pod kojim leže naslage, nije potrebno napose razlagati, kad je govor o općenitosti, a u pojedinostima zavelo bi nas to predaleko, u tančine.

Što se tiče razine vode podzemnice, poznato nam je već od prije ovo: gdje je ona visoko (u Ploči), kras je slabije razvit, a gdje se nalazi duboko pod površinom zemlje (u Čićariji), tu ima dolaca i dubokih jama, tlo naliči nekako na površinu mjeseca, na mlinsko kameno kolo (žrvanj). Ako voda podzemnica leži duboko, a kamen ne prija vegetaciji, razvit će se kraski oblici

i visoko i nisko, i na ravnjaku i na brdu nad njim. Voda gradi i razgrađuje obično na površini, ali je u vapnenačkom tlu njezino djelovanje jače u unutrašnjosti, među razinom vode podzemnice i površinom kraja, kako ćemo vidjeti u hidrografiji.

Posebni izgled daje kraskomu kraju k tomu zemlja crvenica. Što je kras više nad morem, ima je manje. Za morfologiju i gospodarstvo je ona od osobite važnosti, za to o njoj malo kasnije više, a možda kadgod i napose kao i o saldamu. Budući da je crvenice sa elevacijom tla sve manje, malo je ima u Ćićariji, skoro samo u docima i uvalama, odakle je ni voda ni bura nije mogla odnijeti. U Ćićariji je na mnogim mjestima sve odnio vjetar i voda isprala, i preostade samo tvrdo pusto kameno more. Tu raste — kamen.

1. Ćićarija.

Kod Poklona se ona dijeli na troje: kastavski Kras, koji ispunja istok Istre, Učka sa svojom grbinom i povijarcima sve do Crne Punte i prava Ćićarija (u užem smislu) od Poklona do Divače i Herpelja.

Ćićarija. Za općenitu orijentaciju važno je pamti i na karti se uvjeriti, da je ona od SZ-JI sve šira i sve viša. Dugačka je 44 *km*, a najšira među Dolenjom Vasi i Staradom skoro 20 *km*. Poprečna joj je visina 800 *m*. Izrazito je to gorski kraj, velika prepreka prometu.

Na SI i I joj je granica: Herpelje (519 *m*), Materija (541 *m*), Starada (683 *m* na cesti), dakle sve viša, od 500 *m* do 700 *m*; dalje do Šapjana naglo pada na 400 *m*, a onda zakrenuvši preko Brguda i Matulja te snizivši se do 300 *m* ruši se naglo u Kvarnerski zaliv. Od Herpelja do Šapjana dijeli ta međa Ćićariju od Brkina, a dalje od Šapjana do mora pravu Ćićariju od kastavskoga Krasa. Tuda je išla već stara rimska cesta Aquileia—Tarsatica (Trsat) kaošto i danas ide cesta iz Trsta u Rijeku, dok se njome željeznica služi samo malo, od Šapjana na jug.

Posve je drugačija granica na JZ: Od Rozandre preko Sacerba, Crnog Kala, Kubeda, Buzeta, Huma i Vranje do Poklona kraska Ćićarija se upravo lomi prema flišnoj srednjoj Istri. Na mnogim mjestima je to izraziti zid, koji nije ni na jednom mjestu probit, dok se gore na njemu, na rubu ravnjaka, nalaze mnoge ruševine starih gradova kao Sacerb, Crni Kal, Podpeč, Crnica, Lupoglav, odakle je daleko pogled na kopno i more. Taj je zid kod Vrha Griža visok 458 *m*, kod Klanca 503 *m*, tako i kod Podpeč i Podgorja, onda kod Rakitovića 500 *m*, a dalje sve viši: iznad Roča 700 *m*, a nad Dolenjom Vasi čak 800 *m*. To su apsolutne visine, a relativna nad srednjom Istrom iznosi 400—500 *m*! To je nekako nalik na Velebit.

Ali na Ćićariju ne vodi svuda kao iz Doline i Buzeta jedina ta ogromna stepenica. Cijela naime jugozapadna Ćićarija sastoji iz više terasa, koje kao

stepenice rastu prema SI. Među Sacerbom i brdom Kavčice ima ih na pr. 8, još više ih ima među Kotlama, Ročom i brdom Mocvilo prema Račjoj Vasi, kako se jasno vidi na svakoj dobroj karti, osobito na specijalnoj karti vojničko-geografskoga zavoda u mjerilu 1 : 75.000. Dalje prema SI nema više tih stepenica, nego se tamo protežu dugi gorski lanci sa zašumljenim glavicama i među njima velike uvale. Ovu sjevero-istočnu polovinu Ćićarije dijeli crta Herpelje—Rakitović—Rašpor—Lanišće—Brest od jugo-zapadne, ravnjačko-stepenaste. I vegetacija je u oba dijela različita: onaj je većinom šumom obrastao, a ovaj je pust, možda je samo gdjegdje štogod grmlja, ali šume nema nimalo. Gospodarski je to veoma važno: ondje su »Ćići« ugljenari, a ovdje pastiri.

Tri su gorska lanca nanizana u sjevero-istočnoj Ćićariji. Usred 500 m visokoga ravnjaka diže se čunjasti Slavnik (1029 m), na koji se nastavlja s one strane sedla Mala i Velika Vrata (696 odnosno 764 m) zelena Rasušica (1084 m) nad Vodicama, dalje pašnjački Žabnik (1024 m), pak Palica (915 m), Mali Žabnik (758 m), Trstenik (838 m), Tušar ili Kovnica (901 m) i konačno Žerovica (847 m) kod Žejana.

Drugi lanac počinje se kod Podgorja s Kojnikom (803 m), a nastavlja se u obraštenoj Žbevnici (1014 m), golom Orljaku (1106 m) nad Lanišćem, u šumovitom Planiku (1273 m) i Crkvenom Vrh (1103 m) kod Poklona. Ovaj se lanac kao i prvi prema JI sve više širi. Treći je lanac srednji, među njima: Silevac (805 m) zapadno od Vodica, zašumljena Gomila ili Veliki Vršić (1037 m), dugoljasta Šija (1234 m) i Lisina (1185 m). Tu su dvije prostrane šume, kastavska i veprinačka.

Jednoličnih su oblika ti gorski lanci, tipa osrednjega gorja, slabo razvitih grbina sa asimetričnim pristrancima. Među lancima su duge uvale: plodna vodička i velika »oaza« munska, pak još rodniya danska i protegljasta Velika Žabica. Spustimo li se iz šumovite Ćićarije u golijetnu, bit će nam opreka među njima jasna. Ravnjaci se redaju jedan za drugim kao stepenice, ali i tu ima velikih uvala kao movraška i slumska, Medvedina i dugo polje kod Lanišća. Cijeli kraj naliči sleđenim dugim valovima, kao da ih je podigla bura duvajući sa SI. Ljeti je ovdje silno vruće, a zimi brije ledena bura i pali golu površinu uništavajući sve, što je od bilja ljeti na njoj bilo probilo. Bura odnosi sve — sve, otjera pače i pastire sa stadima u topliju istarsku Ploču. Taj bijedan nomadski život uvjetuje oskudna i tvrda priroda.

Učka. Kod Poklona svršava prava Ćićarija dijeleći se prema jugu i istoku. Ovdje se dakako pod Učkom ne misli samo vrh nego cijelu gorsku masu, koja dijeli »Liburniju« od »Istre« sve do Crne Punte u duljini od preko 45 km. Širina joj je 5—12 km. I ona je kao i prava Ćićarija velika prepreka prometa među ovom i onom Istrom, premda joj vrhunci osim same Učke nijesu baš znatne visine. Učka sa Rašom bijaše u davnini i politička granica,

ali tako da je sva Labinština (Ripenda i Krmenica) pripadala istočnoj vlasti. — Istočni pristranak sa mnogo dolaca i uvala pokrit je šumom, u visini od 600 *m* se širi u prostrani ravnjak, a onda se tek strmo ruši prema moru, na čijoj obali ima zbog crvenice veoma plodnoga tla. Na onom ravnjaku nalazi se nad Lovranom stara gradina Knezgrad. Zapadni pristranak je također zašumljen, premda je strm; i on se u visini od 900 *m* širi u pusti ravnjak sa najvišim istarskim selom (Mala Učka 995 *m*). Gorska grbina sva je obrasla lijepom bukovom šumom, a samo je na sljemenu gô glavni vrhunac Učke (1396 *m*), odakle je impozantan pogled na sve strane. Prema jugu se grbina gdjegdje još izdiže, u Brgudu (906 *m*), s one strane sedla Osli Dol (568 *m*) u trozubnom Sisolu (833 *m*), a onda se posve pusta strmo ruši prema plominskom Portu. Nastavlja se doduše i dalje iza Plomina u Labinštini u Ripendi (Kosi 474 *m*) i iza Rapca opet u Krmenici (Goli 538 *m*). Divan je pogled na Kvarner još južnije sa Skitače (475 *m*) nad Crnom Puntom. Tu prestaje strme-nita obala istočne Istre.

Kastavski Kras. Usred njega kraljuje starodrevni obzidani Kastav-grad, a prostire se s one strane pravca Šapjane—Preluka u istočnom kutu Istre sve do podnožja kranjskoga Snježnika i Rječine (od izvora do ušća), tako da s geografskoga stanovišta grad Rijeka sa cijelim svojim teritorijem pripada Istri. Taj je Kras različite visine: u sjevernom dijelu većinom 450—600 *m* visok, a u zapadnom i južnom dijelu slazi u stepenicama do 250—350 *m*. Onaj se polako diže prema SI, a ovaj se spušta pod more, gdje je zbog zemlje crvenice veoma plodan i gusto naseljen (oko Voloskoga, Kastva i Sv. Matije), dok je onaj gornji kraj pust, nenapučen i strašno razderen. goli siromašni kras. Takvu naglu opreku teško je gdje drugdje u Istri naći. Idući cestom od mora preko Kastva u Klanu opažaju se lako ta dva krajolično i gospodarski oprečna svijeta. Gornji naliči po svemu na Čićariju, a donji, primorski na zapadnu Istru, Ploču. — Dignemo li se na najviši ispon kastavskoga Krasa, Lisac (936 *m*) na sjeveru Klane, naći ćemo sličan savez između vapnenca i pješčenika, kao da smo negdje među Čićarijom i srednjom Istrom. Tuda naime prolazi spomenuta flišna pruga od Brkina u Vinodol. S Lisca vidimo također Dletvo (784 *m*), što čini razvođe među Rekom (rijeka) prema Kranjskoj i vodama Kvarnerskoga zaliva.

2. Istarska Ploča.

Istarska je Ploča većinom velika prostrana kraska ravan bez znatnijih visinskih ispona, samo na nekim mjestima više ili manje prodolima (dugodolinama) prebražđena ili nevelikim docima undulirana. Tko s Čićarije preko srednje Istre promatra istarsku Ploču, lako će opaziti, da vodom razderana i labirintski nepregledna srednja Istra svršava u ravnom pravcu na nejednako

visokom neprekidnom rubu od Buja preko Motovuna i Pazina na Kršan do Čepićskoga jezera i već po oblicima ruba može suditi, da je onamo prema moru opet kraska zemlja, Ploča, koja nema vode na površini. Od 450 m najveće visine njezin je slaz prema Z i J lagan, dok je prema Raši i njezinu kanalu, dakle prema Kvarneru, slaz nagliji. Istoga je izgleda ali drugačijega slaza samo komad zemlje nad Rašom od Labina prema Čepiću, gdje se tlo spušta prema jezeru. Da se more pridigne samo do razine vode u Čepićskom jezeru t. j. samo za 24 m, more bi po Raši prodrlo do Čepića, nestalo bi rijeke i jezera, plominski Porat bi se znatno raširio, te bi labinski kras bio vezan s kopnom samo veoma uskom prevlakom od Kršana do sela Vozilići.

Istarska Ploča obuhvaća prostrani trokut od Savudrije na SZ preko Labina na I do rta Premanture na J. Cijeli je taj kraj na velikim površinama jednolikih oblika i uza svu plodnost i gusto naseljenje mnogih predjela slabo pregledan. Zbog toga je i teško dijeliti ga na prirodne česti. Podijelit ćemo ga dosta samovoljno, po duboko urezanim riječnim dolinama, kojima voda izvire u flišu srednje Istre i onda protječe Ploču cijelom širinom sve do mora. Mirna, Draga-Lim i Raša dijele Ploču u bujski, porečki, pulski i labinski kras. I ova su imena posve samovoljno uzeta po glavnijim mjestima u pojedinim odsjecima, kojima površina nije jednako velika. Najprostraniji je pulski kras, koji se prostire cijelom južnom Istrom od Pazina do Premanture i od Rovinja do Barbana. Najjače je odijeljen labinski kras. Narodni izrazi Bujština, Poreština, Pulština i Labinština obuhvataju mnogo manje prostore.

Dva srednja dijela sastoje od samoga krednog vapnenca, drugih naslaga naprosto nema, a dva vanjska (bujski i labinski) su geologijski, a prema tomu i morfologijski zamršenija. U labinskom odsjeku se čičarijski kras, fliš srednje Istre i Ploča zbližuju kao nigdje u Istri; tamo ima uz kredin vapnenac eocenskoga numulitnoga vapnenca i pješčenika, ima i naslaga smeđega ugljena, koji se kod Krapana i Vineša također kopa. — U bujskom krasu dijeli se od glavne mase posebni kredno-vapnenački hrbat kao jezičina do sv. Stjepana kod Mirne, gdje je toplo (35—37⁰) sumporno vrelo u vapnenačkoj pećini istoga imena na podnožju fliša. Taj se hrbat proteže daleko prema Čičariji dijeleći flišnu zonu srednje Istre u koparski i pazinski dio. U protivnom smjeru probija iz srednje Istre prema Bujama poput klina flišna jezičina. (V. sve to na geologijskoj kartici u prošlom broju.) Gdje je kraj geologijski zamršen, eto odmah osobitost, tamo ugljen, a ovdje toplo vrelo. U porečkom i pulskom odsjeku jedino je vrijedan spomena mramor i saldam.

Osobitost krasa uopće a istarske Ploče napose je zemlja crvenica. Samo u višim krajevima kosine pojavljuje se golo tlo na većim površinama. Svi doci, uvale i pristranci te mnoge ravne plohe pokrite su crvenicom, gdje-

gdje i više metara debelim slojem crvenice (na pr. kod Savudrije 7 m). Ova svojom crvenom bojom karakterizuje na daleko i široko istarsku Ploču, crvenu Istru; ovdje je sve crveno, kaošto je gore u Ćićariji, bijeloj Istri, bijelo. Crvenica je nepromoćiva i zato dobra ratarska zemlja, koja prija vegetaciji. Ona je u Istri svakomu poznata. Talijani a po njima i Nijemci zovu je terra rossa. Kako je nastala? To je veliko pitanje, koje se danas već može smatrati riješenim. O postanku crvenice vlada danas mišljenje onih, koji kažu, da je nastala iz sitne prašine razdrobljenoga vapnenca. Crvenica obično ne ostaje ondje, gdje je nastala, nego putuje iz visine u do, prenaša je voda tekućica i kišnica a dakako i vjetar. Zato i jesu glavice obično gole, a sve udubine i brazde ispunjene njome. Gdje gdje se može vidjeti, kako nastaje, može se promatrati sve faze njezina razvoja i putovanja. Jednu takovu fazu čini i t. zv. crvenac, koji nije isto što i crvenica. To je crvena gruda, sad malena kao leća a sad veća, u kojoj ima mnogo željeza, koje se u donjoj Kranjskoj iz crvenca već kušalo vaditi.

Negda je Ploča bila vodom obilnija. Danas je bez vode tekućice Budava kod Pule i zmijolika Draga, sigurno u davnini srednje korito Pazinskoga Potoka, kaošto je Lim bio korito njegovu donjemu tijeku. Da je na Ploči prije bilo više vode, svjedoče i male doline uz obalu, od kojih su danas sve suhe osim Potoka (Talijani kažu Patocco!) kod Umaga, koji izvire u flišu kod Buja. Veće doline kao Mirna (donji tijek na Ploči), Draga-Lim, Budava i Raša nemaju pritoka ni dolina po strani, a ako gdje imadu malih dolinica, spaja ih s glavnim koritom mala stepenica, što je jasan znak, da je u njima već bilo nestalo vode, dok je još glavni potok urezavao svoje korito u dubinu. Budući da se je Ploča pridigla, te je od razine vode podzemnice do površine nastao razmak veći, prestala je voda površinom teći. Što je s njom u podzemlju, ne spada ovamo.

Najbolje je sačuvana Ploča u središnjim predjelima: kod Žminja, Sv. Petra u šumi, kod Montrilja i Vižnade, mlađi su i niži ravnjaci kod Nove Vasi na Mirni, kod Višnjana i Svet-Vinčenta. Izolirani dijelovi Ploče su također kod Geroldije i Vrsara nad Limskim kanalom, kod Bala i Rovinjskoga Sela i konačno kod Pule. Drugačije bi sve izgledalo, da je danas voda na površini. Geograf Penck je zgodno nazvao Istru »alterndes Karstland«. To doista Ploča i jest, Ćićarija dakako još u većoj mjeri. Istra je starica, kojoj je voda od lica (površine) daleko. Kako je u flišu, slijedeći put.

Nastavit će se.

Kristov bič.

Oj pitome, oj kolibice skromne,
Što kutrite sred krši naše lomne . . .
Zar kolibe? Ne. Božji hrami vi ste;
U vama plamte duše blage, čiste,
Poštenja kâd i vjere miruh mili
Iz vas se sv'jetom krili!

Kad u vas stupam »Hvaljen Isus!« s klikom,
S pobožne strave glavu spuštam nikom —
A oni, gle! Od crnog crnji vraga
Svetogrdno vam kroče preko praga
I siplju mita, bogumrske dare,
Da s dušama pazare . . .

Oj hulje! — Zar u tisuć crnih ljeta
Još raja nije sasvim izažeta?!
Pod tamnim velom neznanja kô mrtvu
Sakrivali su svoju jadnu žrtvu,
Do samih sisali ju kradom kosti . . .
Zar još im nije dosti?!

Al pravde oganj živi s neba bljesnu,
Rastjera mrak; od groma Učka tresnu
I puče vel . . . Oj rajo, ustaj sade!
U ruke bič ti novo pravo dade:
Ko Krist iz svoga tjeraj kupce dvora,
Jer odmazde je hora!!!

Crvenko Bijeloplavić.

Zdrava Marija.

Bila je tiha proljetna večer. Niz obronak drvećem zarasla brežuljka spuštao sam se prema moru u svoje milo seoce. S jedne i druge strane puta u bujnom zelenilu pjevale su ptice veselo i živo kô za utakmicu. Bio je to valjda pozdrav suncu, što je moralo sad nâ uminuti za visoku Učku. S mora je duvao blag vjetrić i raznosio na daleko i na široko miomiris proljetnoga cvijeća.

Sunce je sasma utonulo. Kô da je u tom času majka priroda utrнула veliku nebesku svijeću i tiho šanula svojoj brojnoj djeci: Laku noć!

Ne znam, kud mi je išlo tijelo, ali misli mi u tom svečanom trenutku poletješe nekud visoko visoko sa pjesmom ptica, sa lahorcem mora, sa šaptom prirode . . .

Nešto kucnu. Sa krova seoske crkve ozva se malo zvonce i najavi kršćanima Zdravu Mariju. Njegov se je sveti zvuk tajanstveno razlijevao mirnom krajinom, dopirao do ušiju pobožnih vjernika, a onda se gubio nekamo u visinu sa pjesmom ptica, sa lahorcem mora, sa šaptom prirode . . .

Nevidljiva sila maknu mi ruku. Skinuh kapu. Nešto šaputah. Molitvu? — Pjesmu? — Što li? — Bila molitva, bila pjesma, i ona se je vinula u u nebeske visine sa pjesmom ptica, sa lahorcem mora, sa šaptom prirode . . .

Crvenko Bijeloplavić.

Pokrajinska konferencija učitelja(ica) tal. pučkih škola u Istri.

Nakon 26 ili 27 godina sazvalo je c. kr. Pokrajinsko školsko Vijeće za Istru tal. učiteljstvo na pokraj. konferenciju, koja bje otvorena u kazalištu u Poreču u tri sata po podne dana 8. rujna 1908. pod predsjedanjem prof. Nikole Ravalica, c. kr. pokraj. školskog nadzornika.

Konferencija se sastojala od 12 članova što učitelja što učiteljica, od 4 c. kr. kot. škol. nadzornika; osim toga bijahu pozvani direktor Brunlechner i učitelj Zorzenon.

Na otvorenje konferencije došao je pokrajinski kapetan Dr. L. Rizzi, c. kr. kot. poglavar Dr. Murad, koji je ujedno zastupao Njegovu Prejasnost gosp. Namjesnika principa Hohenlohe, Dr. Chersich, asesor i škol. izvjestitelj i A. Danelon, načelnik porečki.

Sva su ta gospoda htjela počastiti pokr. konferenciju učitelja prisustvovavši njenom otvorenju, košto i posjetivši izložbu učila, koja bje za tu zgodu upriličena.

Iza lijepoga prigodnoga govora predsjednikova govorahu gg. Dr. Rizzi, Dr. Murad i Danelon i izraziše želju, da radnje i odluke konferencije budu od koristi za pučku školu.

Za svoga zamjenika imenova predsjednik Larchera, c. kr. škol. nadzornika.

Na prijedlog ravnatelja Benedetti-ja izrazi konferencija svoju zahvalnost svim onim čimbenicima, koji su glasovali i koji su se zauzeli za potvrdu novog pokrajinskoga zakona, kojim se popravilo ekonomsko stanje učiteljstva u pokrajini.

Iza imenovanja dviju zapisničara otvorena bude izložba didakt. učila.

Plenarna sijela držahu se svakog jutra od 8—12 sa dnevnim redom, koji slijedi; iza podna obdržavahu se sijela odbora.

II. sijelo: 9. rujna.

1. O hitroj potrebi novoga i boljega uređenja jednorazrednih seoskih pučkih škola (izvjestitelj Angeli).

2. Djeca luckasta, nerazvita i pokvarena u školi i obitelji.

3. Pouka u risanju u pučkim i građanskim školama po slobodnoj metodi (izvjestitelj Brunlechner).

4. Kako da se upriličuju sleti i šetnje učenika, da budu sredstvo društvenoga uzgoja i da ugođe sudjelovateljima sleta (izvjestitelj Parovel).

III. sijelo: 10. rujna.

5. Praktično tumačenje o radiotelegrafiji (izvjestitelj nadzornik Piperata).

6. O čestom sastajanju roditelja i učitelja u svrhu, da se učvrste odnošaji između škole i obitelji i da se razjasni vrijednost i poslanstvo sadašnje pučke škole (izvjestitelj Runtich).

7. Školske zgrade, higijena, školski liječnici (izvjestitelj Tamburin).

8. Potreba da se olakoti i osjigura pristojna hrana i stan učiteljima na selu (Tamburin).

9. Unapređivanje i djelovanje učeničkih knjižnica.

IV. sijelo: 11. rujna.

10. Zabavišta, zakloništa, njegovanje djece u predškolsko doba (Moratto).

V. sijelo: 12. rujna.

11. Pravodobno podneseni event. prijedlozi.

12. Izbor odbora pokr. učiteljske konferencije.

13. Izvješća odborâ i resolucije.

14. Zaključak.

O pojedinim točkama dnevnoga reda čitali su izvjestitelji svoje radnje, onda se o tom raspravljalo, a za tim glasovalo o odnosnim resolucijama.

Najznamenitija točka bila je: pretresivanje nacrtâ novoga naukovnoga plana za opće pučke škole markgrofije Istre. Nacrt izrađen od g. Parentina, c. kr. kot. školskog nadzornika, izručen bi povjerenstvu od 6 lica uz predsjednika c. kr. pokr. šk. nadzornika g. prof. Ravalico. Povjerenstvo se je po tri sata po podne srijedu, četvrtak i petak sastalo na sijelo pa dogovorno sa auktorom pregledalo, raspravljalo, proučilo, mijenjalo nacrt, pa ga tako promijenjena poda na potvrdu u plenarnom sijelu subotu dne 12. rujna.

Da izvjestimo o pojedinim radnjama bilo bi predugo; reći mogu samo to, da je predavanje o crtanju od direktora Brunlechnera bilo lijepo, potpuno i korisno; trebalo bi ga ponoviti na kot. konferencijama.

Posebice trebam da spomenem izložbu učila. Četiri dvorane školske zgrade u Poreču bijahu pune lijepih i modernih učila, a izložila ih je ponajviše tvrtka Pichler iz Beča, koja je poslala za ovu zgođu u Poreč posebnoga zastupnika.

Pohvalit se moraju i risarije, koje je izložila strukovna škola u Miljama.

Žao nam je, što škol. oblasti nisu pozvale bar jednoga od hrv. učitelja na tu rijetku konferenciju i to tim više, što je hrv. i slov. učitelji Istre još nikada nisu imali, a bogzna kad će. Zahvaljujemo se tal. kolegi g. Cattaru, koji nam je na našu zamolbu ove podatke dao.

Opaske.

U broju 5. »Narodne Prosvjete« 1908. pod naslovom »Naše pučke škole i budući pokrajinski sabor« stoji: »Čim manje razreda ima neka škola, tim manje koristi imaju od nje djeca i narod«.

To načelo, tako općenito izraženo, ne može se prihvatiti. Ima jedno- i dvorazrednica, koje se mogu pohvaliti mnogo boljim uspjehom, nego li višerazrednice. Bilo je mnogo slučajeva, da su djeca iz jedno- i dvorazrednica bolje prošla u srednjim školama, nego li ona iz stanovitih višerazrednica, prem da su bila dobro ocjenjena, dakle med najboljima. Moglo bi se dakle reći, da više nego li o dijeljenju škole na jedno- i višerazrednice ovisi uspjeh uz ine mjesne prilike najviše o maru i radu učiteljstva.

Nadalje stoji: »Nimalo nije pametno podijeliti n. pr. jednu mješovitu četvero-razrednicu u dvije dvorazrednice, naime jednu mušku i jednu žensku, jer ne treba biti učitelj, da se shvati, da će se u tim školama postići tek polovicu onoga, što bi se postiglo u četvororazrednici.«

Dakako i učitelj i neučitelj znade, da će se bolje i opširnije iscrpiti propisano učevno gradivo u četvororazrednoj mješovitoj, nego li u dvorazrednoj podijeljenoj, te da će po tom djeca moći opširnije i temeljitije koješta naučiti od jezika, računstva i raznih predmeta. Al hoće li biti zato bolje odgojena? Hoće li dječaci i djevojčice u tom svom zajednički stečenom znanju imati dovoljno sprema da stupe u život? — Ne bi li možda zgodnije bilo i sadanje dvorazredne mješovite u višim godinama podijeliti po spolu, pa dječacima i djevojčicama napose podavati ono, što će im po okolnostima mjesta i po staležu većine biti najbolje za umni i materijalni napredak, t. j. udariti smjerom praktičnim, kako se to već u nekim zemljama uvađa?

Svatko ima više ljubavi za ono, što ga više zanima, i u tom bolje napreduje. Učiteljstvo je po tom dužno, da s jedne strane budi u djeci zanimanje za ono, što znade, da će joj koristiti, s druge da upotrijebi već uzbuđeno zanimanje, te da na njem dalje gradi. Nego pošto je ponešto drugačija narav dječaka, nego li u djevojčica, ima stvari, za koje se dječak ne će nikada zanimati. Meni se n. pr. dogodilo, da mi je g. katcheta nenađano dao javiti, da ne može doći. »Dobro«, rekoh djeci. »cstat ćemo u školi i izberite si, čim da se bavimo«. Oči sjevnule, a djevojčice stale od veselja rukama pljeskati, te sve jednoglasno poviknule: ručni rad, ručni rad!

Drugi puta iza tri sata obuke rekoh: ja ostajem u školi: koja znade, da ju majka ne će trebati, može ostati. — Većina ostane i četvrti sat, a to samo da može raditi.

Neki put isključih ručni rad i odlučih crtanje. Od zadaća najviše ih veselilo pripovijedanje kakva posla iz kućanstva, što su vidjele da majka radi, pa da pripovijedaju, da to same one rade.

Metnimo sada, da sam ja mjesto samih djevojčica imala i djevojčica i dječaka. Kakov bi mi bili oni odgovor dali? Bi li bio taj jednoglasan? Bi li se bila mogla ja prilagoditi želji svih? Bi li oni bili onako rado ostali u školi? Bi li meni bila dana mogućnost, da upotrijebim zanimanje, sklonost i veselje djece i da jih u tom bolje naučim i uputim? Zar ne označuje već sama narav djece cilj i smjer, kojima treba obuku upraviti? Može li se tim smijerom udariti i prema tome cilju raditi u mješovitim školama?

Za mene neka odgovori Miss Ellis, kćerka naprednog i praktičnog naroda:

»Medu djecom različna spola sakupljenoj u istom razredu opažamo nekoliko različitih osebnosti. Te osebnosti postaju tim jasnije, čim se dotičnici više približuju zrelijoj dobi. Promatrajući te osebnosti, doći ćemo do zaključka, da je sasvim neumjesno pitati oba spola jednakom naukom, kako se to sada zahtijeva. Kad bi moja vrijedila, odlučila bi: neki muška i ženska djeca prisvoje znanja i vještina koliko je više moguće, ali osobito neka steku ona poznavanja, koja će im više koristiti za cijeli život. Time ciljам na tvorne i znanstvene poslove, temeljeć se na zakonu gori napomenutu, da naime najprikladniji rad za oba spola jest onaj, koji je donijela sama narav ili okolnosti«.

Nadalje, da mješovite škole ne mogu podati, što budućnosti djece treba, buduć krug žene, ma u kojem stališu ili zanimanju bila, uvijek nešto različan od onoga i u kome treba da muški djeluje, jasno se izrazuje i jedan zastupnik jakog spola, Ferdinand Tonina, veleć: »Nauk, što se ima podavati obim spolima, kad dođu do neke dobe, treba znatno preinačiti, zbog raznog društvenog zvanja muškaraca i ženskinja. Dosljedno, radi

ovog uzroka i radi čudorednih nazora obučavanje muškog spola mora da bude sasvim razlučeno od ženskog«.

Ne ću navodati više ničijih riječi o tome, nego bi bilo najbolje zapitati mnijenje u majki. Među svima, sa kojima o tome govorih, ni jedne ne našoh za mješovitu školu.

Na mješovitim školama samo učitelj smije da ima viši razred i po tom on jedini (ne brojim ono par sata na tjedan, u kojim učiteljica jedva dospije da pregleda ručni rad) treba da poda i dječacima i djevojčicama ono, što im najviše u životu treba, jer se samo u zadnjim godinama najviše može podati. Može li to pak dati samo učitelj i to **svaki** učitelj?

Glasoviti talijanski pisac Silvio Pellico, pošto je napisao: »Discorso dei doveri degli uomini« uze pero i htjede pisati o dužnostima žena, ali i odloži pero rekav: »Samo žena može pisati o dužnostima žene«.

Nije li to, kao da bi rekao, **samo žena može odgajati ženu?**

U gradovima mješovitih škola nema. Mogućnici uzmu svojim kćerima odgojiteljice, nipošto odgojitelje. — Zar moramo mi biti različni od ostalih? Ili su hrvatske učiteljice nesposobne, da vode odgoj i obuku u pučkoj školi?

Prvo, znam, reći će i gosp. A. R. da ne. Drugo takodjer, jer još se sad živo sjećam, kako je baš on ustao i zagovarao na skupštini Narodne Prosvjete u Pazinu 1907. jednakopravnost svojih kolegica u berivima i tim im priznao i vrijednost i sposobnost i rad. — Ne vjerujem, da bi pak mislio, da učiteljice podnašaju nepravicu samo u berivima, a da za ostalo i ne mare. Ne, one su svjesne svoga položaja, pa žele potpunu stalešku jednakopravnost, koja im se u mješovitim školama sve više prikraćuje. Ta još kod starih Slavena žena je bila ravna mužu, a mogla je biti i starješinom, u srednjem vijeku eno ih često na prijestolju: knjeginia Milica, Mara Branković, Jela Balesić i t. d. Zar su sadanje hrvatske učiteljice toliko za ovima zaostale, da nijesu vrijedne da vode same odgoj i obuku nekoliko djece?

I učitelj i učiteljica svrše nauk po istoj osnovi, podvrgavaju se jednakim ispitima, po tom bi jednako morali biti sposobni da vode obuku i odgoj. N. Tomasso daje pače učiteljicama prednost: »La donna può educare l'uomo, e anche santificarlo, e farlo sa piente più che non sappia e non voglia questi lei«. Ipak sa mješovitim školama daje se ovima svjedodžba nesposobnosti, jer moraju da imaju samo niži razred, a vodstvo škole ima samo učitelj. Tako učiteljica na ovima izgleda ko pjestinja, a učitelj i otac i majka.

Sa mješovitim školama se učiteljicama oduzimlje prigoda da svestrano u svojoj struci napreduju, da znanje učvršćuju i usavršuju, jer imajući pred sobom samo niže školske godine prisiljene su da neprestano svoje misli, svoja čuvstva, svoje riječi prilagođuju shvaćanju nejake djece, a ne pruža im se zgoda, da to isto dijele sa odraslom djecom. Premda se uživa u nevinosti djece, u očicama kojih odsijeva angeoska duša, al je to ipak nešto sasna drukčije imati ispred sebe odraslije, kojima predavajuć uživa istodobno i mašta i čuvstva predavača.

Sa koliko god učitelja govorih, svi se izjaviše, da bi rado uvijek imali viši, nego li niži razred. Nekoji na jednorazrednim školama se čak izjaviše, da bi rado od svoje plaće žrtvovali, da im se s vrata skine prva školska godina.

Iz svega slijedi:

1. Obuka i odgoj na mješovitim školama nije prema budućem stališu djece, osobito ne na selu, gdje se od škole najviše očekuje. Može se trpjeti, gdje to rijetke okolnosti zahtijevaju, kako n. pr. veli g. kolega u Opatiji.

2. Na mješovitim školama učiteljice bivaju zapostavljene i priječi se njihov stališki i osobni napredak.

Nadam se, da će gospođa zastupnici, a osobito kolega i zastupnik gosp. August Rajčić, nastojati, da se škole urede samo tako, kako je narodu za odgoj i obuku potrebno i da će se jednoč prestati zapostavljati učiteljice, već da će ih se poticati na rad i mar, a to će jedino, bude li se imalo jednako mjerilo i za učitelje i za učiteljice, ne bude li se uvijek i u svakoj prilici i u svemu inferiornima!

M. T.

Potreba ženske učiteljske škole za Hrvate u Istri.

U 2. broju »Narodne Prosvjete« izneseno je u članku »Talijanski liceji u Primorju i pitanje hrvatske ženske učiteljske škole«, kako većina istarskog žiteljstva nema nijedne škole za izobrazbu svojih učiteljica, dok manjina ima tri takova zavoda.

Naše kćeri, ako hoće da nam postanu učiteljice, prisiljene su polaziti ili slovenski odio ženske učiteljske škole u Gorici ili hrvatsku učiteljsku školu u Dubrovniku.

Iz Dubrovnika doznali smo slijedeće: Prošle školske godine polazilo je učiteljište pet ili šest djevojčica iz Istre. Ove školske godine prijavilo ih se nešto više — ne varam li se 12 novih; ispitu za pripravni tečaj podvrglo ih se 7, za prvi razred 4, a za drugi 1. Ispit za pripravni tečaj učinile su 4 djevojčice, za prvi i drugi razred nijedna. One 4 djevojčice, što su pale na ispitu za prvi razred, htjele su zatim poći u pripravni tečaj, ali im ravnatelj izjavi, da ne može više nikoje primiti, jer je škola prenatrpana.

Cijepalo nam se srce videći nekoje roditelje, kako plaču, ali ni plač ni molbe im ništa ne pomognu. Tekar kad se dr. Milobnić, (koji je tu imao sestru) obrati na Pokr. Škol. Vijeće i na druge strane, dođe dozvola, da se te djevojčice uz ispit mogu primiti u pripravni tečaj. I tako su one četiri djevojčice nekako po sili došle tamo, dok se ona, koja je činila ispit za drugi razred pak za prvi, ali brezuspješno, vratila kući.

One druge tri djevojčice, što su pale na ispitu za pripravni tečaj, upisaše se u građansku školu kod tamošnjih milosrdnih sestara u nadi, da će koncem ove školske godine učiniti ispit za prvi razred, ali kako čujemo, teško će im se želja ispuniti, jer je previše kandidatkinja.

Mi u opće ne možemo savjetovati nijednoga našega Istranina, da šalje svoju kćer u Dubrovnik.

Što se pak Gorice tiče, tamo je još gore, jer:

1. i tamo ima toliko kandidatkinja, da ni odlikašica iz građanskih škola ne primaju radi pomanjkanja prostora;

2. ako i naše primu obzirom na okolnost, što u Primorju nemamo hrvatskog ženskog učiteljišta, to je našim djevojkama u Gorici vrlo mučno:

- a) što nijesu imale niti imaju nijedne pripravnice;
- b) što ne znaju slovenski i
- c) jer ih gnjave njemačkim jezikom, da je Bogu plakati.

Drugi rodoljub.

Gospodarska kriza.

Poznato je dobro, da je parcelacija zemljišta u Istri pošla vrlo daleko. To će ove brojke jasno pokazati. Površina Istre iznosi 4955 km², ali površina zemljišta, za koje vlasnici plaćaju porez, iznosi samo 4787·6 km² ili u hektarima 478.761 ha. Ali na spomenuto oporezovano zemljište plaća zemljišni porez ništa manje nego 121.640 ljudi, a spomenuto zemljište je razdijeljeno na silesiju malih zemljišnih čestica (parcela), 1.674.196 na broju. To će reći, da na svakog posjednika ne otpada ni 40.000 m² ili 4 ha, koji su većinom razdijeljeni u mnogo parcela razdaleko jedna od druge, a svaka zemljišna čestica ima poprijeko površinu od 3000 m² ili $\frac{1}{8}$ ha.

U Goričkoj su prilike bolje: Na 257.195 ha ima samo 48.932 porezovnika, t. j. na svakog otpada preko 5 ha, a parcelacija je manja nego u Istri. U Kranjskoj je još bolje: Na 950.366 ha ima samo 118.867 porezovnika, t. j. na svakog otpada po prilici 8 ha, a parcelacija je još neznatnija. K tomu valja dodati, da je parcelacija u Istri tim veća i da te male parcelice pripadaju tim većem broju vlasnika, čim je plodnost zemlje manja. Tako ima na primjer malih dolina, koje su razdijeljene na 30 zemljišnih čestica. U plodnijim, zapadnim stranama Istre, gdje stanuju Talijani, zemljište je manje razdobljeno, nego u neplodnom istoku kod Hrvata, a još više kod Slovenaca. Da brojno Slavēni rastu usprkos službenoj statistici, o tom nema dvojbe, ali je istina i to, da se Slavēni u Istri šire, t. j. javljaju se kao Hrvati odnosno Slovenci, gdje ih je prije mnogi smatrao za Talijane. No zemljišni posjed Hrvata ne ostaje isti, jer Talijani u bogatijim i plodnijim krajevima zemljište kupuju i učvršćuju svoj nacionalni posjed. A mi? Svakim danom nas ima više, našeg posjeda sve manje, i taj se sve više parcelira. Nijemci već kupuju zemljište na vrhu Učke, »Liburniju« smatraju svojom.

Istro, kad ćeš nam postati prava majka i hoćeš li nas moći prehraniti, kad nas bude 80%, a Talijana 20%?

Glasovi protiv sadašnje nastave u pučkim školama.

Seljački svijet polazi sve više i više u gradove, da tu služi kruh u tvornicama. Ovako nestaje na selu radnih sila, i gospodarstvo nazaduje. Uzrok, da seljaci bježe sa sela, nekoji kažu, da su preveliki porezi i siromaštvo, dok drugi vele: To nije istina: rađe tražite uzrok u slaboj nastavi u pučkim školama. Današnja pučka škola ne usađuje u srca seljačke djece ljubavi do gospodarstva; pa kako da na taj način gospodarstvo napreduje? Sadanji školski zakon morao bi se promijeniti; djeca bi se imala tako u pučkim školama učiti, da jednom postanu dobri i mudri gospodari na svom gospodarstvu. Zato neka se dečki uče u školi razumnom gospodarstvu, a djevojčice umnom kućanstvu.

U Švicarskoj su već do sada promijenili nastavu u pučkim školama u gornjem smislu. Tamo se djevojčice zadnje dvije godine skoro isključivo bave u školi šivanjem, kuhanjem i gojenjem kokoši, i uopće svim takvim stvarima, koje mora znati umna kućanica.

Prvi hrv. pučki učitelj u Istri – narodni zastupnik.

Mnogo prije nego ga imadarmo, bio nam je svima u misli i srcu.

I otvoriše se usta naša i rekosmo: »Hoćemo da imamo i učitelja — zastupnika u pokrajinskom saboru!«

Je li to moguće? Zar i pučki učitelj može postati zastupnikom u saboru?

To je nevjerojatno, nemoguće! Tà učitelju bila su zatvorena i vrata općinskog zastupstva. Nije se činilo gromovnicima umjesno, da učitelj za sve dozna. »Šta će on među onako učenom gospodom?« (Bog Te pomiluj! Reko je ovo vrlo dobar gospodin i ugledan, ali čedo naših društvenih prilika).

»Bolje je u ostalom da se učitelja drži daleko od nas političara i radikalnih vođa naroda (govorili nam drugi), jer bi ga školske oblasti mogle kazniti, ele se u politiku miješa, a autonomne ne bi ga u terno stavile, jer hoće da bude viši od općinskog načelnika, koji je u više slučajeva analfabeta ili je prošao samo pučku školu.«

»U ostalom učitelj mora raditi, što ćemo mi, drukčije prokletstvo na nj i na krv njegovu; slušati mora, inače ćemo mu na čelo pripisati žig izdajstva narodnjega. Šutiti mora u ime sloge i mira, jer on nije pozvan ni sposoban, da bude dionikom »slave«, niti članom »gospodujuće družbe.«

Ovakve i slične riječi žgale su učitelje kao pakao: nije bo veće boli od uvreda i omalovaživanja sa strane onih, koje srcem i djelom ljubiš.

Iz bolne duše učiteljeve morala je niknuti misao osobne samoobrane, u srcu morao mu se probuditi ponos, pa okrepljen u velikom društvu drugova, koji bolovahu od iste boli, usplamti svetim, bezobzirnim gnjevom, a na usta mu provali vulkanskom silom usklik:

»Amo ga, koji naš hrv. narod ljubi više od mene, učitelja. A tko je taj, koji će reći, da ljubav nije glavna i jedina poluga radu za duševno i tjelesno dobro našega naroda?«

I uzplamtjeli učitelji, kad pomisliše na pregaranja svoja, kad stadoše prisposobljati sebe s drugima, svoje živovanje s načinom življenja drugih, svoj rad i onaj drugih za narodno dobro, svoju podređenost spram prevlasti drugih, svoju nesebičnu ljubav za narod . . .

Od sjevera do juga, od zapada do istoka hrvatske Istre prošinula je hrv. učiteljstvo jedna misao vodilica: to bje staleška svijest, sloga, jakost . . .

I nastupiše izbori za zemaljski sabor.

Rekosmo svi: »I učitelj treba da bude zastupnikom.«

»A čemu?« reklo nam se. »Tà učiteljske interese i one školâ zastupat će svaki zastupnik bolje, stoput bolje, od učitelja! Pa molim Vas, mi ne ćemo da biramo zastupnike po stališu (zastupnik treba da bude izvan svakog stališa!?), to bi bilo sredovječno; birat ćemo ih na temelju narodnosti i osobne vrednoće (kako da učitelj nije rođan i osobno vrijedan!)«

»U ostalom tko je taj delija učitelj, sposoban za zastupnika?«

»August Rajčić, učitelj u Opatiji.«

»On? Pa tko ga pozna? Gdje ga je narod vidio? Pa zašto uprav njega?«

»Ne, gosparu! učitelji će baš njega unatoč tome, što ne hodi po pazarima nit pazari, unatoč tome, da ne više na sastancima, premda znade i umovati i zboriti i nazdravljati. Njega veže služba učiteljska i velike potrebe domaćeg kraja uz jedno mjesto, a zastupničkim radom upoznat će ga naknadno naš hrv. narod u Istri.«

I odabran bi godine 1908.

Svaka hrv. učiteljska duša u Istri uvidi s tog izbora, da se je nešto porušilo od starog zdanja. Stog izbora oćutio se svaki hrv. učitelj u Istri nećim višim, jaćim, silnijim.

Izbor učitelja za zastupnika smatra svaki učitelj hrv. u Istri kano pobjedu svoga imena, kano priznanje za narodni nesebićni rad u školi i vani.

Stoga mi pozdravljamo iz dubine srca našega narodnoga zastupnika, učitelja Augusta Rajčića!

Vice.

Buduća skupština „Narodne Prosvjete“.

Piše F. B.

Buzet, Lupoglav, Roč, Cerovlje, Lindar. Poćetkom našega društvenog života izabirali smo gornja mjesta za glavne društvene skupštine. »Nu to je nekad bilo, sad se spominjalo«. Na početku bilo nas malo ćlanova, pa smo mogli ići u gornja mjesta. Danas nam to nije moguće, a i veseli smo, što nas imade toliko, da moramo na glavnu skupštinu u gradove Pulu, Pazin, Opatiju. Gdje i kada da bude buduća glavna skupština »Narodne Prosvjete?« Na »gdje« lako nam odgovoriti: U jednom od spomenutih triju gradova, jer su baš kao stvoreni, da se jedino tamo možemo sastajati.

Drugo pitanje jest »kada«. Prijašnjih godina uvijek nam je ovo pitanje zadavalo hiljadu briga. A ove godine? Pitanje ćemo moći lakše riješiti. U zadnjem broju »Narodne Prosvjete« ćitam u priopćenjima kod sjednice c. kr. kotarske školske vlasti u Krku, da je pokrajinska školska vlast prihvatila zaključak učiteljske konferenće onoga kotara, da imadu školski praznici započeti dne 15. julija. To je baš voda na naš mlin. Dosada su nam tamošnji ćlanovi uvijek govorili, ele ne mogu na naše skupštine, pošto imadu školu, ako bi skupština bila prije 30 julija. Meni se ćini, da je najzgodnije doba za glavnu skupštinu početak praznika. Pošto nisu praznici svuda jednako započeli, društvenom odboru nije bilo moguće zadovoljiti svima, pa je morao gledati da zadovolji većinu.

Držimo li sjednicu sredinom praznika, eto ti nevolje, jer Družbine učiteljice otputuju kućama svojim. Drugi su opet učitelji tada na vojničkim vježbama, pa ni ovi ne mogu prisustvovati. Da ju držimo koncem praznika? Opet ne, jer svi čekaju najzadnje dane, da se vrate na svoja mjesta, a radi skupštine morali bi to dana prije. Da ju sazovemo za Duhove? Opet ne, jer mnogi kolege ne mogu za blagdane nikamo, pošto su orguljaši.

Ove zapreke možda su za koga i dobra isprika, da ne mora poći na skupštinu, a mnogomu je zbilja žao, što njoj ne može prisustvovati. Tko ima ikoliko učiteljske svijesti, taj smatra svojom dužnošću da prisustvuje skupštini. Nije dosta da svaki učitelj bude član društva, da plaća društvenu članarinu, ili da je možda upisan, a da ni članarine ne plaća, već je jedna od najglavnijih i prvih dužnosti svakoga, da polazi skupštine. Ove imaju ne samo tu svrhu, da se međusobno upoznamo, već da nas ožive, da nam dadu nove snage i poleta, da ne postanemo okamenine, već ljudi od oka.

Sada još jedino učiteljima kotara Poreča svršava škola 30. julija. Ne vjerujem, da se to ne će i tamo promijeniti.

Sad pređimo na stvar. Kada da bude buduća skupština našeg društva? Treba znati, koji dan nam svrši škola, jer ja predlažem, da bude skupština početkom praznika. Uzmite koledar u ruke i vidjet ćete, da je 15. julija u četvrtak. Škola će nam dakle svršiti u srijedu dne 14. julija. Predlažem, da Odbor sazove skupštinu za dne 17. i 18. julija, (subota i nedjelja), ili 16. i 17. julija (petak i subota), u Pulu. Petak polazi parobrod iz Rijeke put Pule. Za one iz Voloskog kotara kao naručeno. Na isti parobrod mogu se ukrcati kolege iz Krka preko Cresa, a i oni iz Cresa. Parobrod dolazi u Pulu oko tri sata popodne, a po prilici u isti sat mogu doći parobrodom kolege iz Poreča. Mi »Notranjci« možemo prispjeti u Pulu vlakom u 1 sat popodne. Ima li skupština trajati jedan ili dva dana, o tom neka odluči Odbor. Subotu večer, dotično nedjelju zabava i koncert.

A što raditi u Puli dva dana? Posjeti arsenal i koju vojničku ladu. Tu ćeš vidjeti stvari, što ih nikad vidio nisi, o kojima si mnogo čuo i o kojima moraš da i djeci višeput pripovijedaš. Je li Ti to sve premalo? Izleti parobrodicom na bližnje Brione, da se diviš tamošnjem uzor gospodarstvu.

To bi dakle bilo sve i sva? Da i ne. Nekoji kolege će morati na vojničke vježbe. Divne li utjehe! Jedva će moći ostati s nama ona dva dana. Drugi će iza skupštine bježati natrag u svoje gnijezdo boječ se, da boraveći predugo vremena od kuće, ne bi mogli drugo u staru kolotečinu. A većina nas, kamo će? Naš Likurg nas pozivlje u Spartu, i oni, koji su ga voljni slijediti, otići će u ponedjeljak s njime u Medulin na spartanske vježbe. Ja mislim, da će to biti nastavak naše skupštine.

Dobro će nam doći i naše mile kolegice, od kojih su se već prijavile nekoje.

Želi li koji na skupštini u Puli predavati o čemu, nek to prijavi Odboru čim prije.

Bilješka: Vidi članak: Odborska sjednica.

Član c. kr. kot. škol. Vijeća,

direktor i nadučitelj u Dobrinju, Iv. M., javlja nam, da mu za putne troškove (kad ide na sjednice c. kr. k. š. V.) računaju 16 h. po km. a za dnevniće 4 K; za ove su mu prije plaćali K 1'33, ali je bio učinio utok na Ministarstvo, pa mu se dnevnića podigla na 4 K, ali 16 h. po km je ostalo.

Učinio je opet utok na Ministarstvo, ali taj utok čeka na riješenje već preko 2 godine.

Pita nas, da li je koji činovnik u državi, kome se računaju putni troškovi po 16 h na *km.*?

Zakon od 19./IV. 1872. određuje, da se članovima c. kr. k. š. V., koji bivaju preko 1/2 milje, imaju iz državne blagajnice namiriti putni troškovi.

Ne namire li vam putnih troškova, onda znate, što vam je činiti:

Ili ne idite na sjednice ili dajte se »peršup« tamo peljati kočijom.

Našoj državi nije, hvala Bogu, treba, da učitelji plaćaju za nju od svoje mizerije.

Malo statistike o učiteljskim školama u Austriji u škol. god. 1908.–1909.

Nastavni jezik	Broj muških učit. škola	Broj ženskih učit. škola	Broj đaka	Broj učenica
Njemački	23	10	3820	1409
Češki	12	2	1975	385
Poljski	7	3	1220	926
Hrvatski	2	1	172	164
Talijanski	1	1	130	163
Slovensko-talijansko-njemački .	1	1	244	313
Njemačko-slovenski	1	1	139	173
Poljsko-rutenski	5	—	1437	—
Ukupno	53	19	9127	3533

Tko će u Pariz?

Od 29. marča do 2. aprila 1910. bit će u Parizu III. međunarodni kongres za njegovanja zdravlja u školi; s tim kongresom bit će skopčana i međunarodna izložba za školsku i obučnu higijenu.

Kongres priređuje franc. ministarstvo javne nastave i Ligue Française d'Hygiene scolaire sa slijedećim odjelima:

- I. Školska zgrada i njezino uređenje;
- II. Higijena internata;
- III. Služba školskog liječnika;
- Osobno njegovanje zdravlja;

- IV. Fizički uzgoj;
- V. Prophylaxo kužnih bolesti u školi, škol. bolesti;
- VI. Hygijena školske mladeži izvan škole, škole na prostom zraku, ferijalne kolonije i dr.;
- VII. Učiteljsko osoblje, njegova hygijena, njegov odnošaj naprema obitelji i školskom liječniku;
- VIII. Hygijenska pouka učitelja, učenika i obitelji;
- IX. Nastavni planovi i nastavne metode naprama školskoj hygijeni;
- X. Posebne škole za abnormalnu djecu.

Tko hoće da prisustvuje kongresu, treba da pošalje Dr. Dufestel, 10, Boulevard Nagenta, Paris, kruna 25.

Obavijesti o kongresu daje: Dr. R. Dinet, 11 bis, rue Cernuschi, Paris, a o izložbi: Dr. V. H. Friedel, Musée-pedagogique, 41. rue Gay-Lussac, Paris.

Delegati društva i oni, koji hoće da odu na kongres, treba da se do 25. aprila 1909. jave c. kr. Namjesništvu u Trst, koje stalno očekuje i želi, da se u tu svrhu ustroji odbor za Primorje i to tim više, što članovi toga odbora ne imaju nikakvih obveza. C. kr. Namjesništvo hoće eventualno pozvati izaslanike na sijelo. Do 25. aprila 1909. treba javiti imena onih, koji hoće prisustvovati event. ustrojenju odbora za Primorje.

Odborska sjednica

„Hrv. učiteljskog društva ‚Narodna Prosvjeta‘ za Istru u Pazinu.“

Dne 18. ožujka obdržavala se odborska sjednica našeg društva.

Odlučilo se:

1. Predati pitanje sjedišta c. kr. hrvatske učiteljske škole »Političkome društvu za Hrvate i Slovence za Istru u Pazinu«;
 2. držati glavnu ovogodišnju društvenu skupštinu odmah nakon svršetka škol. godine u Puli, a odmah zatim tečaj za tjelesni uzgoj u Medulinu, na koji mogu doći i učiteljice;
 3. sudjelovati kod event. ustanovljenja odbora za Primorje glede kongresa i izložbe u Parizu 1910. (škol. higijena);
 4. predati brigu o financijama novine čl. F. Bafu;
 5. naručiti za administraciju novine i društvenog ureda ormar itd.;
- Primilo se do znanja izvješće o društvenoj novini i odlučilo shodna itd.;
- Bilješka ad 2). Oni, koji žele držati kakvo predavanje na glavnoj skupštini, neka odboru pošalju do polovice lipnja svoje radnje, a event. prijedloge do 1. srpnja. Skupština će se držati neprekidno u jednom danu, jer se slet u Medulin smatra kao nastavak glavne skupštine.

Književne obavijesti.

Mladi Istranin,

list za mladi svijet, izlazi u Opatiji, a uređuje ga V. Car-Emin.

Sadržaj 3. broja :

Koliko ljudi, toliko čudi — pjesmica. Crnko; Stari barjaktar — V. Car-Emin; Siroče — pjesmica; Pascoli — R. Katalinić-J.; Sablasti i prikaze, po O. Kučeri; Kako je stric Ludovik putovao u grad — G.; Pile — napisao R. Katalinić-J.; Mala Angje i pas Turko — L. Dorčić; Magarac — R. P. des Valades-Barba-Rike; Vrč — F. T. — Materinska riječ. Po De Amicis-u. — Iz Moje torbice. — Mali vjesnik.

Hrvatska Straža,

za kršćansku prosvjetu. Časopis namijenjen filozofiji i drugim znanostima. Izlazi svakog drugog mjeseca kao glasilo »Leonova Društva« u Senju, tiska se u Krku. Cijena za pučke učitelje samo 3 K.

Primismo I.—II. svesku (godina VII.) strana 192. Sadržaj: »Leonovo Društvo«. — Načelo uzročnosti u osjetnom i nadosjetnom svijetu. — Problem kulturnoga razvoja. (Nastavak). — Mozak i duša. — U sukobu svjetovnih nazora. — Kulturna načela i rad naprednjaka. — Portret Kranjčevića. — Odgovor na pripisane upite. — Ocjene novih djela. — Časopisi. — Svaštice.

Lične i školske vijesti.

Iz kotara Volosko:

U Rukavcu je dne 15. ožujka umro posjednik i trgovac Franjo Šepić-Tometov, otac učiteljice gđice Jelisave Šepić a brat c. kr. profesora na učiteljištu u Kastvu, gosp. Mata Šepića. Pokoj mu duši!

Rodbini naše iskreno saučešće!

Sa c. kr. učit. škole u Kastvu.

Učiteljem za poljodjelstvo imenovan je početkom drugog semestra o. šk. godine putujući učitelj na Voloskom, g. Znideršić.

Iz kotara Pazin:

Nova škola.

U Cerovlju bila je mjeseca ožujka ove godine komisija za ustanovljenje nove škole. Škola bit će s hrvatskim nastavnim jezikom, a tal. kao predmet.

Sv. Petar u Šumi.

C. kr. Pokr. škol. Vijeće zaključilo je u sjednici od 27./II. o. g. proširiti ondješnju dvorazrednicu u troirazrednicu, te je istodobno u smislu § 3 II. 1. c. (zak. 5./VI. 1908.) sistemizovalo za onu školu mjesto nadučitelja II. reda, mjesto učiteljice III. reda i jedno mjesto podučitelja. Proširenje škole ima uslijediti početkom škol. godine 1909./1910., do kada će biti gotova nova lijepa škol. zgrada.

C. kr. kotarsko školsko Vijeće u Pazinu obdržavalo je dne 4. ožujka o. g. sjednicu, iz koje priopćujemo slijedeće:

Zapisnik zadnje sjednice odobrava se bez prigovora.

Primaju se do znanja saopćenja predsjedništva.

Odobravaju se skrižaljke natjecatelja za stalno imenovanje: I. za mjesto ravnajućeg učitelja III. reda na talij. pučkoj školi u Žminju: Vincenc Ottochian; II. za mjesto učiteljice III. reda na ženskoj pučkoj školi u Labinu: 1. Ivana Cavagna, 2. Ada Fogar, 3. Marija Fonn; III. za učitelja III. reda na muškoj pučkoj školi u Labinu: Gvido Rumich; IV. za mjesto nadučitelja II. reda na pučkoj školi u Kringi: 1. Franjo Krbavac, 2. Josip Gržinić; V. za mjesto ravnajućeg učitelja na pučkoj školi u Trvižu: Božo Pikot; VI. za mjesto podučitelja na hrv. pučkoj školi u Žminju: Antun Flego; VII. za mjesto učiteljice III. reda na pučkoj školi u Sv. Petru u Šumi: Ana Češut.

Upućuju se na c. kr. pokrajinsko školsko vijeće sa preporukom razne molbe i to: a) S. S. podučiteljice u Pazinu za prvi petgodišnji doplatak; b) M. F. učiteljice u Labinu i c) M. S. učiteljice u Pazinu za novčanu potporu.

Iz kotara Kopar:

Na hrvatskoj školi u Buzetu dodijeljena je učiteljska kandidatkinja, Slovenka Rafaela Delpin nastupom ove mlade godine. Ugodna joj bila prva služba među hrvatskom braćom!

Učitelj Zlatić Marko sa laniške škole premješten je 1. marča o. g. na hrvatsku školu u Sovinjak, da njome upravlja, a odavlje u Lanišće premješten je Her. Rudež.

Prov. škol. upraviteljem slovenske pučke škole u Movražu imenovan je Valentin Semiž. Prvi je on učitelj ove škole. Njemu je postavljati temelje, pripravljati tlo, za to prvi znači biti prvi u radu. Sretan početak!

C. k. zemaljsko školsko vijeće u Trstu odlukom od 30. rujna 1908. broj 1178. raširilo je pučku školu u Lanišću u tro-razrednicu. Odredilo je podjedno uvedbu cjelodnevnih obuka. Treći razred imao se je već otvoriti 1. prosinca 1908., što se nije moglo oživotvoriti zbog nestašice prikladne školske sobe te pomanjkanja učitelja.

Nove škole na Buzetštini. Iza mnogog prolića — crnila ipak se glasu našeg puka odazvalo sa strane odlučujućih čimbenika, te su se odbržavale komisije za ustanovljenje novih pučkih škola u ovoj općini, i to u Vrhu, Grimaldi, Račicama, Saleža, Pregari, Sočergi, pa onda u Rakitovcu, Trsteniku, Račojvasi, Brgudcu i Movražu. Dakle više, nego imademo prsta na rukama, manjka pučkih škola u ovoj jedinjoj općini.

Ova školska povjerenstva ustanovila su, hoće li dotični puk školu, gdje i u kome jeziku. U svim pomenutim selima ljudstvo se je izjavilo za hrvatsku školu, a za slovensku u Movražu, Sočergi i Rakitovcu.

Naši novi članovi.

U naše učiteljsko društvo pristupiše slijedeći članovi:

Ante Kraljić iz Resike.
Olga Zorzut, Žminj.
Anka Šepić, Opatija.
Ivka Jerbič, Rakitovac.
Pelagija Kampiut, Marčana.
Chytil Stanislav, Rakalj.
Antun Fučić, Punat.

Za učitelje — vojnike.

C. kr. ratno ministarstvo je naredbom od 31. marča 1908. br. 1838 naredilo, da

imadu školska upraviteljstva za one učitelje, koji moraju na vojničke vježbe, već na početku dotične godine zatražiti, da se dotičnog učitelja pozove na vježbe stopram u velikim praznicima.

C. kr. Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu

izdalo je 17./I. 1909. broj 2.010. na osnovi poznate nove naredbe o ispitivanju i ocjenjivanju učenika gimn. i realnih škola slijedeću odluku glede uživanja štipendija na pomenutim zavodima:

1. Učiteljski zbor može na temelju sem. iskaza (na kraju 1. sem.) radi osobitog zanemarenja dužnosti proglasiti učenika nevrijednim, da nadalje uživa štipendiju.

Vlast, koja mu štipendiju podijeljuje, morat će mu ju odmah obustaviti te javiti mu to s dodatkom, da će mu je opet isplaćivati, ako dobije godišnju svjedodžbu, koja mu daje pravo, da smije stupiti u viši razred: ne uspije li ni na kraju škol. godine odnosno ne položi li s uspjehom eventualni popravni ispit, bit će mu štipendija odmah oduzeta.

Ali svakako valja štipendisti naknadno isplatiti obrok štipendije, koji je odmjeren za drugi semestar.

2. Dobije li štipendista na kraju škol. godine godišnju svjedodžbu, koja ga ne-
usposobljuje, da prijeđe u viši razred, bit će mu s mjesta obustavljeno uživanje štipendije, a vlast će mu javiti, da mu je štipendija sistirana i dok razred ponavlja. i da će mu se isplatiti, ako ga učiteljski zbor na kraju slijedećega semestra proglasi vrijednim, da ju uživa. U protivnom slučaju bit će mu smjesta štipendija oduzeta.

Svakako valja štipendisti naknadno isplatiti obrok štipendije, koji je odmjeren za prvi semestar.

3. Radi ocjene »nepristojno« za ponašanje u iskazu (sem. svjed.) za prvi semestar ili u godišnjoj svjedodžbi gubi odmah štipendiju.

4. Ostali propisi o štipendijama, koji se ne kose s ovima, ostaju na snazi.

5. Ova odluka stupa početkom 1908. 1909. u krepost.

Ispiti privatnih učenika u srednjim školama.

Bivši upravitelj c. kr. Ministarstva za bogoštovlje i nastavu Dr. Kančera upravio

je svim c. kr. pokrajinskim školskim vlastima slijedeći dekret odnoseći se na ispite privatnih učenika u srednjim školama:

U smislu naredbe 11. srpnja 1908. imaju se u buduće obdržavati redoviti godišnji ispiti pri srednjim školama za privatne učenike; ali sasvim tim, na zahtjev roditelja ili njihovih zamjenika (štitnika), mogu biti privatni učenici pripušteni također i na koncu prvoga semestra k ispitu vrhu učevnog gradiva dotičnog semestra. O ispitu dat će im se semestralna svjedodžba.

Kada se je učinio prvo-semestralni ispit, na koncu školske godine obuhvaćat će ispit samo predmete drugoga semestra: redovi za godišnju svjedodžbu pako imaju se odrediti ne samo na temelju ovoga zadnjega ispita, nego se moraju uzeti u obzir i redovi semestralne svjedodžbe.

Za realke imaju ove odredbe vrijednost samo u toliko, u koliko ne propisuju odnosni pokrajinski zakoni, da svaki privatni učenik mora poštiti školsku svjedodžbu koncem svakoga semestra, u kojem će se slučaju morati i u buduće, kao do sada, obdržavati semestralni ispiti.

Pristojba za godišnji ispit iznaša, kao i dosada, 48 kruna, a za ispit za predmete jednoga semestra 24 kruna.

Od pučkog učitelja — c. kr. Pokrajinski škol. nadzornik.

U Koruškoj je imenovan c. kr. zemaljskim nadzornikom za pučke i građanske škole (6. čin.) H. Benda. Taj je gospodin bio pučki učitelj. Položivši ispit za građanske škole imenovan bi profesorom na učiteljištu u Celovcu, a zatim kot. nadzornikom, a sada je eto Pokr. škol. nadzornik. To je sve postigao savjesnim radom. Razumije se samo po sebi, da pozna izvrsno pučku školu. — Ovo je prvi slučaj u Austriji. — Živeo!

U Bosni i Hercegovini

nema građanskih škola kao kod nas (pozor — izvan Istre u Austriji!), nego su mjesto njih trgovačke škole. A ima li kod nas ovih ili što je mjesto njih? Učiteljima tih trgovačkih škola uredila je vlada 1. siječnja 1909. plaću.

Češki školnici — narodni zastupnici.

U češkom zem. saboru ima osim virilista (rektora sveučilišta) 10 školnika: 2 od sveučilišta, 2 od srednjih, 3 od gospodarskih, 1 od građanskih i 2 od pučkih škola.

U moravskom saboru 7 školnika: 1 od tehnike, 1 od sjemeništa, 1 od gospodarske, 1 od građanske i 3 od pučke škole. U zastupničkoj kući carevinskoga vijeća je 8 čeških školnika iz Češke (5 sveuč. prof., 1 gimn. prof., 1 od gospod. i 1 od pučke škole), 4 iz Moravske (2 sveuč. profesora, 1 prof. sjem. i 1 pučki učitelj).

U Češkoj učiteljstvo žilavo vojuje za reformu učiteljišta i svoje školske obrazovanosti. Oni hoće da se osnuju pedagoške akademijske škole.

U Češkom narodnom vijeću (Národní rada), glasovitom udruženju svih čeških stranaka, ima posebni odio za školu — školski odbor, koji ima 43 člana (3 zastupnika visokih, 12 srednjih, 4 stručnih, 20 pučkih i građanskih škola te 4 zastupnika industrijalaca).

U Galiciji je promijenjen zakon o ispitu za građanske škole — na gore. U prvoj skupini uz poljski odnosno ukrajinski jezik, zemljopis i povijest polaže se još i — njemački. Bez njemačkoga ispit ne valja. U školskim stvarima je Galicija autonomna i gle — nenarodna.

U Češkoj je među učiteljima velika borba za i proti podržavljenju građanskih (i pučkih) škola. Učitelji građanskih škola i njihova organizacija (Zemská ústřední jednota) su odlučno za podržavljenje, a učitelji pučkih škola i njihova organizacija (Zemský ústřední svaz) većinom proti tomu.

Državni proračun.

Napominjemo ovdje samo to, da u državnom proračunu za t. g. nema niti zere za građenje učiteljišta u Kastvu. Nama bi vrlo drago bilo, kad bi do godine mogli javiti, da su se gg. državnici sjetili i građenja hrv. učiteljišta za Istru, ali ne u Kastvu, već u kojem drugom mjestu Istre, pa bi im bio zato zahvalan hrvatski narod i hrvatsko učiteljstvo Istre. Dao dobri Bog, obistinile se naše želje.

Veterinarski doktorat.

Po novoj odluci imaju veterinarske visoke škole u Beču i Lavovu pravo promovirati svoje slušače na čast doktora veterinarstva (doctores medicinae veterinae). Novi doktorat će također biti fakultativan kao i doktorat veterinarske visoke škole u Pešti, kao doktorat filozofije, tehnike, poljodjelske tehnike i montanistike (= rudarstva).

Za praktičnu službu ne će dakle biti potrebit, a ne će s njime biti spojena posebna staleška prava kao n. pr. kod doktora medicine.

Zanatlijske škole u Dalmaciji.

U Dalmaciji opstojе danas zanatlijske škole u Zadru, Dubrovniku i Spljetu. U Zadru i Spljetu su uredene kao niže obrtničke škole. Ona u Spljetu veoma lijepo napreduje, te ju mogu polaziti i ženske, a ima 850 đaka. Općina plaća najam 10 tisuća kruna godimice. Vlada joj nudi 15 tisuća godimice, ako je općina voljna sagraditi posebnu zgradu, jer sada nema prave i zgodne zgrade. I čiparski tečaj lijepo napreduje. Nedavno je neka gospođa naručila 2—3 odijela za mladu nevjestu i u par dana je bilo gotovo.

Osim toga se uređuje baš sada kamenarski tečaji u Pučišćima i Selcama, a u Korčuli će se preurediti dosadnji tečaj za brodogradnju i kamenarstvo u redovitu školu. Sada se radi da se podigne škola za ribarstvo na Visu i škola za rudarstvo u Drnišu.

Analfabetski tečaj u Bosni i Hercegovini.

Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu uvela je prošle godine na narodnim osnovnim školama po Bosni i Hercegovini tečajeve za poduku odraslih analfabeta, koji su bili držani od učiteljskih sila dotičnih škola. Sada je izašlo izvješće o minuloj prvoj školskoj godini 1907./1908. iz kojeg se vidi, da je ukupno bilo 106 analfabetskih tečajeva, koje su pohađala 3324 učenika. Od tih polaznika bilo je 46% muslima, 21% pravoslavnih i 33% katolika. 2359 učenika, dakle ništa manje nego 70% svršilo je tečajeve s uspjehom. Rezultat po tome može se označiti izvanredno povoljnim. Za honoriranje učiteljstva potrošena je svota od kojih 8000 K.

Ispiti zrelosti

na c. kr. učiteljskoj školi u Gorici za počēt će 3./V. o. g., a ispiti osposobljenja za pučke i grad. škole dne 10./V. o. g., zatim će biti ispiti za ručni rad i za zabavišta.

Školski liječnik.

Početkom buduće školske godine za počēt će u Ljubljani službovanje školski liječnik. Općinsko zastupstvo odlučilo mu plaću desetog činovnog razreda.

Poljodjelska škola u vlaku.

Američka država Montana je u svrhu podignuća gospodarstva uredila posebni vlak, u kojem se nalazi prije svega voz za predavanja, zatim knjižnica i voz sa izvrsnom stajom Vlak se zaustavlja u pojedinim mjestima, puk dolazi na kolodvor i tu se vrši teoretično i praktično predavanje.

Kućanstvo u djevojačkim pučkim školama.

Grad Hamburg uveo je u najviše razrede djevojačkih pučkih škola kućanstvo kao obvezatan predmet. Od 5.000 učenica posljednjega godišta poučava se otprilike polovica u 17 školskih kuhinja. Od 523 grada njemačkoga carstva preko 10.000 stanovnika uvela su kućanstvo 154 grada u djevojačke škole. Na samu Prusiju otpada od toga 113 škola.

Dne 7. siječnja otvorila se škola za kućanstvo u Karlovcu i to zaslugom ravnateljice one škole g. Dominkovića.

Sretna Danska.

U Danskoj imadu ministra nastave Störensen, koji je bio učitelj. Störensen i ministar predsjednik Christensen, koji je također bio učitelj, zauzeli su se svom snagom za novi danski zakon o učiteljskim plaćama, pa su svojim bivšim kolegama isposlovali ove plaće: Početna plaća danskog učitelja iznosi po našem novcu 2940 odnosno 3136 K, a najviša plaća, koju mogu već iza 20 godina službe steći, iznosi 5488 odnosno 5880 K. Sretna Danska!

Iz protokolirane tvrtke:

Knjižara i papirnica u korist »Kluba Ćirilo-Methodskih židara« (Šimunić i drug) Zagreb, Preradovićev trg br. 4 istupili su g. g. Ružica i njezin suprug Milan Šarić, te je sada ove knjižare vlasnik sam gospodarin Ljudevit Šimunić, kojega veže ugovor sa klubom Ćirilo-Methodskih židara u Zagrebu.

Preporučamo ovu knjižaru najtoplije.

Ispravak.

Po zagrebačkoj »Prosvjeti« priopćismo u zadnjem broju pogriješno, da je Selma Lagerlöf prva žena, kojoj je podijeljena Nobelova nagrada. To ne stoji, jer ju je pred nekoliko godina dobila Berta bar. Suttner.

OBAVIJEST.

Dne 10. i slijedećih dana mjeseca maja tek. god. obdržavat će se pred c. kr. ispitnim povjerenstvom u Kastvu ispiti osposobljenja za pučke i građanske škole. Kandidati (kandidatkinje), koji žele biti pripušteni k tim ispitima, neka svoje redovito biljegovane molbenice uredovnim putem uprave na svoje c. kr. kotarsko školsko vijeće, koje će ih najkasnije do 30. aprila otposlati potpisanom ravnateljstvu.

Toj molbi treba da prema ustanovi točke 1. članka II. propisa o ispitima osposobljenja prilože:

- a) Opis života i obrazovanja svoga, u kojem treba da istaknu književna sredstva, kojima su se služili pripravlajući se za ispit;
- b) svjedodžbu zrelosti, polučenu u kojoj c. kr. učiteljskoj školi;
- c) dokaz, da su najmanje dvije godine (u Dalmaciji tri) učitelevali u kojoj javnoj ili privatnoj školi s pravom javnosti.

Želi li se tko od kandidata podvrći ispitu, da može u pučkim ili građanskim školama s nastavnim jezikom hrvatskim poučavati također njemački ili talijanski jezik kao nastavni predmet, neka to izričito spomene u svojoj molbi.

Ravnateljstvo c. kr. ispitnoga povjerenstva obavijestit će u pravo vrijeme svakoga od prijavljenih kandidata, da li se pripušta k ispitu ili ne.

Ravnateljstvo c. kr. ispitnoga povjerenstva za pučke i građ. škole.

Fran Franković.

▽▽ Dopisnicima. ▽▽

Molimo naše cijenjene dopisnike, da nam svoje radnje pošalju **do 15. svakoga mjeseca** ili najdalje do 20., jer ovoga dana mora

▽ biti već cijeli rukopis u tiskari. ▽

▽▽ Pretplatnike ▽▽

molimo, da namire odmah pretplatu prošlu i tekuću. ▽

UTEMELJENA

GOBINE 1854

0. TELEFONA BROJ 30. 0

POŠT. ŠEKA BROJ 60.797.

== Papirnica. ==

Tvornica pečata.

NARODNA TISKARA
= I. KNJIGOVEŽNICA =

LAGINJA I DRUG.

ULICA GIULIA, 1. = PULA = ULICA GIULIA, 1.

Preporuča st. učiteljstvu slijedeće
- navedene školske tiskalice: -

Alfabetički popis. - Glavni imenik.
Inventar. - Iskaz izostataka.
Iskaz o okolnosti učenika.
Iskaz djece o obvezatnosti po-
laska škole. - Ispitna svjedodžba.
Kronika. - Matica.
Namira vrhu učiteljske plaće.
Glasnica. - Otpusnica.
Opravični zapisnik.
Popis knjižnice. - Razrednica.
Svjedodžba polaznica. - Školske
obavijesti. - Tjednik.

Naručeni koledar za g. 1909.

popisom svih školskih, općinskih, crkve-
nih, posujilničkih i sudbenopravnih
tiskalice, kao i popisom svakovrsnih
pisarničkih potrepština.

Šaljeno na zahtjev franco i badava.